

Metsän omistajia lähteillä: tarinoita ekosysteemien hoivasta ja ”merkityksettömän merkityksestä”

Lähteiden äärellä – tarut ja todellisuus 19.11.2025

Taru Peltola, Itä-Suomen yliopisto & Suomen ympäristökeskus, taru.peltola@uef.fi

UEF // University of Eastern Finland

Tutkimuksen taustaa

- Lähteiden käyttöarvon muutos (vesijohto, kaivot)
- Monien lähteiden (ja muiden pienvesien) tuhoutuminen metsätaloudessa tai rakentamisessa
- Lähteiden kunnostushankkeet Pohjois-Karjalassa 2003-2005
- Kunnostuksissa pantiin merkille metsänomistajien moninaiset tavat puhua lähteistä
- Kunnostuksiin osallistuneiden 16 metsänomistajan haastattelut vuonna 2012 sekä 17 kirjoituskutsulla saatua tekstiä

Maanomistajan puoliso: Tämä lähe meillä on ollu tiedossa niin kauan kun on yleensä eletty, koska se oli erittäin hyvä lähde, ja sillä tavalla että **kun kaivoista loppu kylällä vesi, niin kävivät hakemassa juomavettä siitä.**

--runko-oja, joka jouvuttii kaivamaa ilmeisesti tavallista syvempään virtauksen aikaansaamiseksi, ja se niin paljo syvästä kaivettii, jotta se meni lähteen pohjapinnan alapuolelle. Ja näin ollen **lähteelle kävi kuin sille kävi.**

Et siinä vaiheessa sitte voipi [maanomistaja] ruveta kertomaa, mikä surku siitä lähteestä tuli, jot sit hän **lähti ehtimää, että mite sitä voijaan kunnostaa.**

[Maanomistaja s. 1940 ja puoliso]

Havaintoja maanomistajien suhteista lähteisiinsä: luonnosta huolehtiminen synnyttää uutta luontoyhteyttä

Haastattelija: Mitä sie ajattelet siitä, että ku tähä kunnostusprojektii lähitte, ni mitä sie ajattelet et sil on niinku saatu?

Maanomistaja: Luonnontilasuus on kyllä lisääntyny paljon. --En niitä bioketjuja kyllä oo seurannu itte, et mitä se tarkoittaa, mut niin tarkasti sen näkkee heti, et ympäristö niinku sammalisto ja tämmönen muuttuu. Mutta sitte jos se täytys käydä läpitte kokonaan, niin ei mulla riitä henkee niin paljon (nauraa)

Haastattelija: Aivan, joo (nauraa). Mut et oot kuitenkin iha tälle silmällä huomannu, et se on erinäköseks se kasvusto muuttunu?

Maanomistaja: On selvästi. **Ja kiinnostus siihen asiaan sillain, että se tulee sitte--**

(mies, ikä ei tiedossa)

Havaintoja: Ympäristöstä huolehtiminen on yhteisöstä huolehtimista

Pidettiin hyvää huolta sellaisesta aarteesta, oli rakennettu suojakupu laudoista lähteen päälle, ettei luonnon roskat eikä eläimet päässeet turmelemaan. Olipa varattu **juomakippo mahdollisia ohikulkijoitakin varten.**

(nainen, ikä ei tiedossa)

Havaintoja: vastavuoroinen huolenpito, "tarpeettoman" luonnon merkitys ja paikkasidos

Haastattelija: Onks minkälaisel... Minkälaises
käytös täl hetkellä?

Maanomistaja: Tällä hetkellä ei oikeestaan... Ni
meijän lähe, ei siinä oo tuota oikeestaa muuta
ku kesällä käyp aina kahtomassa ja nuaman
huuhtasoo. Jotta kahtoo, että ei oo roskia siinä.

(mies, s. 1963)

Havainnot: huolenpito on ristiriitaista ja se sisältää jatkuvaa neuvottelua siitä, mikä on tärkeää ja arvokasta

Maanomistaja: Mie niille miehille [kunnostajille] vielä sanoin, että tota... Niinku oisin halunnu sillo, että ois laitettu siihen tämä... sementtikaivon rengas. Ni miehet sano, sit oisit tehny vikaliikkeen, että ei... Se täytyy pittee iha...

Haastattelija: Iha sellasenaan?

Maanomistaja: Nii, semmosennaan vaan, että ei missään nimessä. Sit taas ku et myö aina niinku puhdistettiin kevväällä. Ku siellähä on niitä lehtiä ja puista kaikkee, ni puhdistettiin. Ni hyö ol sitä mieltä, että ei, että siellä pittää olla se oma lähteen eliöstö, ja se...

(nainen, s. 1945)

Johtopäätöksiä/tulkintoja:

- Ajankohtainen luontopolitiikka: ennallistaminen luonnonsuojelun keskiöön
- Ennallistamisessa ei kuitenkaan ole kyse vain ekosysteemien korjaamisesta, vaan sillä on yhteiskunnallisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia:
 - Kadonneiden/turmeltuneiden lähteiden mukana katoaa myös merkityksiä ja muistoja -> haastattelut tekevät näkyväksi tätä puolta ympäristönmuutoksesta (vrt. Puolamäki & Raike 2025)
 - Ennallistaminen tuottaa uusia merkityksiä ja paikkakokemuksia
 - Lähiluonnon merkitys hyvinvoinnille tunnistettu, mutta myös hoivaavan luontosuhteen kautta syntyy hyvinvointia -> merkityksellinen arki ja aktiivinen toiminta osana hyvinvointia (esim. Helne & Hirvilammi 2015)
 - Ympäristökriisissä ennallistaminen asettaa keskiöön toimijuuden ja luovuuden: rohkaisee ajattelemaan, että maailma on järjestettävissä uudelleen (Usher 2023)
 - Luonnosta huolehtiminen on jännitteistä ja jatkuvaa neuvottelua tarpeista ja tavoitteista -> miten oikeudet luontoon ja velvollisuudet jakautuvat ennallistamisessa?

Kiitos!

Peltola, T. (2016) Metsälähteillä. Ympäristön muutoksesta, luonnon vaalimisesta ja inhimillisestä hyvinvoinnista. *Vuosilusto* 11, 107-120.

Peltola T, ym. (2025) Hydrososiaalinen hoiva ja kriisiytyvä vesisuhde. Teoksessa: Norum R, ym. (toim.) Käänteet ja kierrot – Kulttuuriset ympäristömuutokset pohjoisessa. *Kalevalaseuran vuosikirja* 104: 161-187.